

Ερωτήσεις: Η σημασιολογική λειτουργία τους / Η χρήση του ερωτηματικού

Με τη χρήση του ερωτηματικού δηλώνουμε:

Δηλώνει	Παράδειγμα	Αιτιολόγηση
Απορία	<i>Ποια είναι τα κύρια νησιά που περιλαμβάνονται στο σύμπλεγμα των Επτανήσων;</i>	Πιστεύουμε ότι ο συνομιλητής (μπορεί να) γνωρίζει την απάντηση, την οποία εμείς αγνοούμε, και περιμένουμε να μας δια φωτίσει για αυτή.
Προβληματισμός	<i>Μια οικολογική καταστροφή θα προκαλέσει άραγε μια βίαιη αφύπνιση ή μήπως την εμφάνιση αυταρχικών ή ολοκληρωτικών καθεστώτων;</i>	Δεν αναμένουμε απάντηση, αλλά θέτουμε το ερώτημα προς σκέψη/προβληματισμό του δέκτη.
Ρητορική ερώτηση	<i>Υπάρχει άνθρωπος που δεν επιθυμεί την ευτυχία του;</i>	Απευθύνουμε μια ερώτηση, της οποίας η απάντηση είναι (ή προβάλλεται) ως γνωστή και αυτονόητη.
Αμφισβήτηση	<i>Υποτίθεται ότι η ιδιωτικότητα αποτελεί βασική διεκδίκηση της κοινωνίας μας. Μα το ερώτημα είναι: πραγματικά επιθυμεί τόσο πολύ ο κόσμος την ιδιωτικότητα;</i>	Ο ερωτών αμφισβητεί το ειλικρινές ενδιαφέρον των ανθρώπων για την ιδιωτικότητα. Η αμφισβήτηση ενισχύεται από τις λέξεις «πραγματικά... τόσο πολύ».

Έντονη αποδοκimasία / αγανάκτηση	Μα δεν βρέθηκε εδώ και τριάντα χρόνια ένας υπεύθυνος δήμαρχος να ενδιαφερθεί ώστε να σωθούν από την καταστροφή τα μνημεία της πόλης μας;	Ο ερωτών δεν εκφράζει απορία. Γνωρίζει ότι κανείς δεν ενδιαφέρθηκε. Εκφράζει την αποδοκimasία /αγανάκτησή του για το γεγονός αυτό.
Ειρωνεία	Τόλμησε στ' αλήθεια να αμφισβητήσει το τάλαντό σας; απόρησε, ειρωνευόμενος τη ματαιοδοξία του.	Η απορία είναι προσποιητή

Β. Η δομική λειτουργία τους

Παράλληλα με τη σημασιολογική λειτουργία τους, οι ερωτήσεις κάποτε χρησιμοποιούνται και για λόγους που σχετίζονται με την οργάνωση του κειμένου. Μπορεί, δηλαδή, να έχουν επιπλέον λειτουργία διαρθρωτική/δομική.

Σε αυτή την περίπτωση, **τα ερωτήματα υπηρετούν:**

1. Τη συνοχή του κειμένου/παραγράφων

Στο τέλος, συνήθως, μιας παραγράφου ο συγγραφέας διατυπώνει (εξάγει από τα προηγούμενα) ένα ερώτημα το οποίο απαντά στην επόμενη παράγραφο. Με τον τρόπο αυτό το ερώτημα συνδέει μεταξύ τους νοήματα / παραγράφους ή, ακόμη, μέρη του κειμένου. Το ερώτημα μπορεί να διατυπώνεται και στο εσωτερικό της παραγράφου, εξασφαλίζοντας τη συνοχή των μερών της.

2. Την οργάνωση του κειμένου σε διακριτά μέρη

Κάποιες φορές ο συντάκτης του κειμένου διατυπώνει στην αρχή ορισμένα προς εξέταση ερωτήματα και στη συνέχεια απαντά σε αυτά αναλυτικά ένα προς ένα.

Το μονιμότερο γνώρισμα της παράδοσης είναι ότι αυτή βεβαιώνει την ασταμάτητη αλλαγή· αν τούτο φαίνεται παραδοξολογία στο πρώτο αντίκρισμα, ελπίζω ότι δεν θα	Ο συντάκτης του κειμένου, Φ.Κ. Βώρος, προεξαγγέλλει στον πρόλογο την οργάνωση του κυρίου θέματος σε τρία μέρη, διατυπώνοντας αντίστοιχα προς εξέταση
--	--

μείνει παραδοξολογία ως το τέλος της γραφής. Για διευκόλυνση πάντως, ετούτη η σύντομη σπουδή διανέμεται σε ερωτήματα: Πώς λειτουργεί η «παράδοση» στη ζωή της κοινωνίας. Γιατί μελετάμε την «παράδοση». Πώς οφείλουμε να προσεγγίσουμε και να ερμηνεύουμε την «παράδοση» [...]	ερωτήματα.
Απέναντι στην παράδοσή τους - που κάθε μέρα παλιώνει και κάθε μέρα ανανεώνεται- στέκουν οι λαοί με διάφορα αισθήματα, συναισθήματα και διαφέροντα: [...]	Πρώτο μέρος: απαντά στο πρώτο ερώτημα.
Τώρα είναι πολύ απλούστερη η απάντηση στο ερώτημα: Γιατί μελετάμε την παράδοση; Από τη μελέτη των παραδόσεων: α) Μαθαίνουμε ποια είναι η πολιτισμική περιουσία μας και ενισχύουμε το αίσθημα της συλλογικότητας. [...]	Δεύτερο μέρος: στη συνέχεια απαντά στο δεύτερο ερώτημα.
Απομένει το τελευταίο σημείο: πώς μελετάμε τις παραδόσεις; Έχουμε σαφή συνείδηση ότι το σήμερα κυοφορήθηκε στο χθες και το αύριο κυοφορείται στο σήμερα, αλλά... [...]	Τρίτο μέρος: ολοκληρώνει το κείμενο απαντώντας στο τρίτο ερώτημα.

3. Την οργάνωση του κειμένου με τη μορφή ερωταποκρίσεων

Άλλοτε πάλι ο συντάκτης του κειμένου οργανώνει το κείμενο με συνεχείς ερωταποκρίσεις, θέτοντας διαρκώς ερωτήματα και δίνοντας απαντήσεις σε αυτά. Η τεχνική αυτή προσδίδει στο κείμενο μία διαλογική μορφή, διευκολύνει την προώθηση των σκέψεων του συγγραφέα, ενισχύει τη συνοχή του κειμένου και

κεντρίζει διαρκώς το ενδιαφέρον του αναγνώστη, όπως συμβαίνει στο παρακάτω απόσπασμα από την επιστολή του Άλμπερτ Αϊνστάιν στον Σίγκμουντ Φρόυντ (1932): [...] **Είναι δυνατόν η μειοψηφία να υποτάσσει στις επιθυμίες της τη λαϊκή μάζα, η οποία από τον πόλεμο θα έχει μόνο θάσανα και ζημιές;** Μια εύκολη απάντηση θα ήταν ότι η μειοψηφία εκείνων που κάθε φορά βρίσκονται στην εξουσία, έχει στα χέρια της τα σχολεία και τον τύπο και επιπλέον τις θρησκευτικές οργανώσεις. Αυτό της επιτρέπει να οργανώνει και να κατευθύνει τα αισθήματα των μαζών, μετατρέποντάς τα σε όργανα της πολιτικής της.

Ούτε όμως η απάντηση αυτή δίνει μια ολοκληρωτική λύση και **ταυτόχρονα προκαλεί την επόμενη ερώτηση: πώς είναι δυνατόν η μάζα να εγκαταλείπει τον εαυτό της στα μέσα που αναφέραμε πιο πάνω, να γίνεται έξαλλη και να οδηγείται στο ολοκαύτωμα;** Είναι δυνατόν να δώσουμε μια απάντηση: επειδή ο άνθρωπος έχει μέσα του την τάση για μίσος και για καταστροφή. Σε ομαλούς καιρούς το πάθος του αυτό μένει κρυμμένο και ξεπροβάλλει μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις. Είναι όμως αρκετά εύκολο να το ερεθίσουμε και να το ανεβάσουμε στο ύψος μιας συλλογικής ψύχωσης.

Γ. Η επικοινωνιακή λειτουργία τους

Τα ερωτήματα αποτελούν, επίσης, ένα ισχυρό επικοινωνιακό μέσο για τον επηρεασμό του δέκτη – αναγνώστη, καθώς:

Επικοινωνιακό αποτέλεσμα	Παραδείγμα
Διεγείρουν και προσελκύουν το ενδιαφέρον και τον προβληματισμό του αναγνώστη, ώστε να συνεχίσει με την ίδια διάθεση την ανάγνωση του υπόλοιπου κειμένου. Για αυτό συχνά οι συγγραφείς διατυπώνουν ερωτήματα στην αρχή του κειμένου.	Έως ποιο βαθμό οι αντιλήψεις, οι κρίσεις, οι αποφάσεις μας στην καθημερινή ζωή είναι «δικές μας» και όχι αποτέλεσμα επιρροής της μικρής και της μεγάλης κοινωνίας απάνω μας; Το ερώτημα θα σκανδαλίσει ίσως...
Κινητοποιούν το συναίσθημα του δέκτη: μεταφέρουν την αποδοκιμασία, την ειρωνεία ή την αγανάκτηση του πομπού, διεγείρουν την ανησυχία του για ενδεχόμενους κινδύνους κ.λπ. ώστε να ενδιαφερθεί, κινητοποιηθεί Κ.Λπ.	Ποιος εγγυάται ότι οι ασφαλιστικές εταιρείες ή κάποιοι εργοδότες δε θα ζητούν το αποκρυπτογραφημένο γενετικό υλικό των υποψήφιων πελατών ή υπαλλήλων τους; Ποιος θα καθορίσει πού αρχίζουν και πού τελειώνουν τα όρια της ανθρωπίνης παρεμβάσεως στο έργο της Φύσης; Αν αύριο

	τροποποιήσουμε το γονίδιο της νόσου Αλτσχάιμερ, γιατί μεθαύριο δε θα παρέμβουμε στο γονίδιο του ύψους, του χρώματος των ματιών ή της ευφυΐας;
Παρακινούν ή «αναγκάζουν» έμμεσα τον δέκτη να επιβεβαιώσει μια άποψη που διατυπώνεται ως ρητορική ερώτηση. Ο δέκτης που δεν έχει επεξεργαστεί ένα θέμα και δεν έχει διαμορφώσει στέρεη άποψη, εύκολα επηρεάζεται και παραχωρεί τη συμφωνία του σε μια άποψη/απάντηση που προβάλλεται ή αναμένεται ως αυτονόητη.	Δεν είναι προτιμότερο αντί να ασχολείσαι με τα προβλήματα των άλλων, να ενδιαφερθείς για να αντιμετωπίσεις τα δικά σου; Για ποιο λόγο να σεβαστούμε την ζωή του εγκληματία ο οποίος δε σεβάστηκε την ζωή των θυμάτων του;

Ασκήσεις

1. Τι δηλώνουν τα ερωτήματα στα παρακάτω χωρία;

Στηλη Α (χωρία)

Τι ώρα χτυπάει το κουδούνι για τη δεύτερη ώρα στο σχολείο;
Μα πώς μπορείς, μετά από όσα είπαμε, να επιμένεις ότι για όλα τα προβλήματα του τόπου φταίνε οι μετανάστες;
Είναι δυνατόν να κατευθύνουμε την ψυχολογική ανάπτυξη των ανθρώπων, έτσι που να γίνουν ικανοί για αντίσταση στην ψύχωση του μίσους και της καταστροφής;
Πιστεύεις ότι πράγματι οι μαθητές ενδιαφέρονται για τις γνώσεις και όχι τόσο για τους βαθμούς;
Μα πόσο διακριτικός άνθρωπος είσαι τέλος πάντων;
Ποιος τυφλός δεν θέλει το φως του;
Ποια είναι η πρωτεύουσα του νομού Δωδεκανήσου;
Μα είναι δημοκρατία αυτή που έχουμε; Δηλαδή εσύ περιμένεις ότι τώρα θα αλλάξει συμπεριφορά;